

Mimma Uusivirta

Yhdistävä soihtu? Barcelonan olympialaiset espanjalaisuuden esiintuojana (ref.)

Olympialaiset kuuluvat maailman suurimpiin urheilu- ja mediatapah-
tumiin ja niillä on siksi usein poliittista merkitystä etenkin kilpailujen
isännille. Ensimmäiset kylmän sodan jälkeiset kesäolympialaiset jär-
jestettiin 1992 Barcelonassa, Katalonian pääkaupungissa, Espanjassa.
Vaikka aiempien vuosikymmenten kaltainen suurvaltapolitiikka ei enää
varjostanut olympialaisten järjestelyjä, taustalla vaikutti Espanjan sisäi-
siä, maan historiasta kummunneita jännitteitä. Ne liittyvät Espanjan ja
Katalonian kansallisiin identiteetteihin ja ne heijastuivat myös olympia-
laisten järjestelyihin ja tapahtumasta kirjoitettuihin lehtijuttuihin.

Käsittelen tässä artikkelissa sitä, miten kaksi espanjalaista, suurta,
päivittäin ilmestyvää sanomalehteä, madridilainen *El País* ja barcelo-
nalainen *La Vanguardia* uutisoivat Barcelonan olympialaisia edeltäneestä
soihtuviestistä ja miten ne sitä käsitellessään rakensivat espanjalaisuut-
ta ja katalonialaisuutta.¹ Selvitän myös erosivatko lehtien käsittelytavat
toisistaan. Keskityn pääasiassa suoraan soihtuviestiiä käsitteleviin uu-
tisiin ja artikkeleihin, mutta hyödynnän myös lehdissä julkaistuja yleis-

sönosastokirjoituksia. Tarkastelen tekstejä diskurssianalyysin avulla, eli pyrin selvittämään miten lehdet tuottivat ja muokkasivat sosiaalista todellisuutta kielenkäytöllään olympialaisiin liittyneessä kirjoittelussa.² Artikkelini aineistot ulottuvat aikavälille 13.6.–4.9.1992. Rajauksen alkuna on se päivä, jolloin olympiatuli saapui Espanjaan ja lehtien kirjoittelu olympia-aiheista lisääntyi näkyvästi. Loppupisteenä on Barcelonan paralympialaisten alkamispäivä, jonka jälkeen uutisointi lehdissä vaihtui paralympialaisiin keskittyneeseen kirjoitteluun.³ Tekstissä olevat lainaukset olen suomentanut itse.

Vaikka olympialaisten seremonioita on tutkittu eri näkökulmista, päähuomion soihtuviestiin verrattuna ovat saaneet kisojen avajaiset tai päättäjäiset. Barcelonan autonomisen yliopiston olympiatutkimuskeskuksessa (Centre d'Estudis Olímpics, Universidad Autònoma de Barcelona) on tutkittu laajasti vuoden 1992 kesäolympialaisten avajaisia sekä muita järjestelyjä. Esimerkiksi de Moragasin, MacAloonin ja Llinésin toimittama teos *Olympic Ceremonies. Historical Continuity and Cultural Exchange* (1996) sivuaa myös Barcelonan olympialaisten järjestelyjä.

Koska tarkastelen kansallisiin identiteetteihin liittyviä kysymyksiä, on syytä pohtia myös kansan käsitettä, jolle nationalismien tutkimuksessa on esitetty lukuisia erilaisia määrittelytapoja, mutta objektiivista ja kattavaa määritelmää ei katsota olevan olemassa. Niiden kriteerit, kuten kieli ja etnisuus ovat epäselviä, muuttuvia ja moniselitteisiä eivätkä eri teoriat ja mallit ole kattavia.⁴

Espanjan ja Katalonian nationalismien määrittelyyn soveltuvat osin Benedict Andersonin määritelmät kansasta kuviteltuna yhteisönä sekä Anthony D. Smithin korostama etnosymbolinen näkemys, jossa kansojen etniselle identiteetille keskeistä ovat myytit, traditiot ja symbolit.⁵ Nojaan tässä artikkelissa myös vähemmistönationalismeja ja Kataloniaa tutkineen Montserrat Guibernaun määritelmään, sillä mielestäni se soveltuu Espanjan lisäksi myös Kataloniaan ja katalaaneihin. Guibernaun katsannossa kansa on ryhmä, joka on tietoinen siitä, että se muodostaa yhteisön, jonka yhteinen kulttuuri kuuluu tiettyyn, selkeään alueeseen ja jolla on yhteinen menneisyys sekä yhteisiä tulevaisuuden pyrkimyksiä.⁶ Käytän tässä tekstissä Kataloniassa asuvista ihmisistä sekä nimitys-

tä katalaani että katalonialainen, vaikka kaikki alueella asuvat ihmiset eivät välttämättä automaattisesti identifioikaan itseään tähän ryhmään kuuluvaksi.

Sekä *El País* että *La Vanguardia* kuuluvat Espanjan laajalevikkisimpiin päivälehtiin. Vuonna 1989 *El Paísin* levikki oli maan sanomalehdistä suurin, arkisin 378 000 ja sunnuntaisin 863 000 kappaletta. *La Vanguardian* levikki taas oli maan kolmanneksi suurin, arkisin 210 000 ja sunnuntaisin 345 000 kappaletta. Espanjalaisten sanomalehtien levikit eivät ole kansainvälisesti vertailtuna erityisen korkeita ja vuonna 1989 niistä vain kymmenen suurinta ylitti 100 000 kappaleen rajan. Molemmat tutkimistani lehdistä sekä valtaosa muista espanjalaisista sanomalehdistä ilmestyy vain espanjankielisinä.⁷ Tarkasteluni aikana *La Vanguardia*ssa julkaistiin selvästi enemmän olympialaisten soihtuviestiä käsitteitä juttuja kuin *El Paísissa*, joka eräinä päivinä sivuutti aiheen vain luettelonomaisella pikku-uutisella kerran viikossa ilmestynyttä juttusarjaa lukuun ottamatta, kun taas barcelonalaislehti käsitteli aihetta päivittäin keskimäärin puolen sivun kokoisen, kuvitetun jutun voimin. Myös yleisönosastokirjoittelu oli *La Vanguardia*ssa selvästi *El Paísia* vilkkaampaa.

Espanjan poliittista kenttää Katalonia-Espanja-akselilla on kenraali Francisco Francon vuonna 1975 päättyneen diktatuurin jälkeisenä demokratian aikana hallinnut neljä poliittista diskurssia, joista kaksi on espanjalais- ja kaksi katalonialaismielisiä. Espanjan yhtenäisyyttä kannattavia ovat sekä Kataloniaan ja maan muihin itsehallintoalueisiin⁸ jyrkän kielteisesti että maltillisesti suhtautuvat diskurssit ja toisaalla maltillinen ja radikaali katalanismi. Näistä ensimmäinen kannattaa rauhaomaista rinnakkaineloa Espanjan kanssa ja jälkimmäinen jopa itsenäistymistä. Vuodesta 1976 alkaen julkaistu *El País* edustaa näistä diskursseista maltillista espanjalaismielisyyttä, eikä sillä ole painolastia Francon ajan poliittisista linjauksista. Se kannattaa pluralistista kuvaa Espanjasta, jossa maan itsehallintoalueiden ominaispiirteet saavat olla esillä ja suhtautuu suopeasti katalaanimyönteiseen kielipolitiikkaan. Vuodesta 1881 saakka ilmestynyt *La Vanguardia* taas on maltillisen katalaanimielisyyden kannattaja.⁹

Identiteetin painolastit

Espanjan ja Katalonian välisen suhteen ominaislaatu juontuu niiden monivaiheisesta, yhteisestä historiasta. Katalonian itsehallintoalueella katsotaan olevan oma, aina 900-luvulle asti ulottuva historiansa ja muusta maasta osin poikkeava kulttuurinsa. Keskiajalla Katalonia muodosti kreivikunnan ja siitä tuli vasta 1400-luvun lopulla osa Kastilian dominoimaa Espanjan kuningaskuntaa. Katalonian kieli on katalaani, joka on espanjan ohella alueen toinen virallinen kieli. Se alkoi muotoutua latinan pohjalta naapureistaan kastiliasta eli espanjasta ja oksitaanista eroavaksi kieleksi 900-luvulla ja sen kirjallisen käyttö yleistyi parisataa vuotta myöhemmin.¹⁰

Katalonialainen nationalismi sai alkunsa 1800-luvulla ja se politisoitui romantiikan ajan inspiroiman kulttuurisen nousukauden – *Renaixença* – myötä vuosisadan lopulla. Samaan aikaan katalaanin kieli nousi alueen kulttuuriseksi kulmakiveksi ja poliittisen katalanismiin symboliksi.¹¹ Katalanismia on pidetty ennen kaikkea kulttuurisena ja etnonationalistisena liikkeenä.¹²

José Antonio Primo de Riveran vuosien 1923–30 sekä Francon diktatuurin aikana katalaanin sekä Katalonian symboleiden kuten lipun, *senyeran*, käyttö julkisesti oli pääosin kielletty. Espanjan yhtenäisyyden korostaminen ja alueellisten erojen minimoiminen kuuluivat Francon diktatuurin ominaispiirteisiin, mutta sortotoimien seurauksena kielestä ja muista Katalonian symboleista tuli entistä vahvemmin katalaaneja yhdistäviä elementtejä. Kulttuurielämän lisäksi urheilusta ja etenkin jalkapallosta muodostui tärkeä väylä kansallistunteen esiintuomiselle, vaikka myös urheilujärjestöt oli valjastettu Francolle myötämielisten johtajien avulla maan yhtenäisyyden lujittamiseen.¹³ Jalkapallojoukkueista Real Madrid edusti Francon hallintoa, pääkaupunkia ja sentralismia, se oli *el equipo del régimen*, järjestelmän joukkue. Sen vastakohta olivat regionalistista ja separatistista Kataloniaa sekä Baskimaata edustavat joukkueet FC Barcelona, Athletic de Bilbao sekä Real Sociedad. Vastakkainasettelu seurojen välille oli tosin syntynyt jo heti niiden perustamisen jälkeen, 1900-luvun alkuvuosina.¹⁴ Kansallista yhtenäisyyttä ei kuitenkaan ollut mahdollista lujittaa espanjalaisurheilijoiden kansainvälisen menestyksen

avulla, sillä harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta se oli hyvin vaatimattonta ja esimerkiksi Barcelonan olympialaisiin mennessä maa oli saavuttanut ainoastaan 27 olympiamitalia.¹⁵

Vuoden 1978 perustuslain mukaan Espanja on kansallisuuksista ja alueista koostuva valtio, *nation of nationalities and regions*.¹⁶ Kansallisuuksia ei siis laissa ole erikseen määritelty ja sitä säädettäessä kansan, valtion ja kansallisuuden käsitteistä käytiin ankaraa väittelyä. Liittovaltion kansallista identiteettiä rasittaa Francon diktatuurin perintö, sillä sen aikana vallalla oli keskusjohtoinen ja autoritäärinen, kansan yhtä yhteistä identiteettiä painottava nationalismi. Lähtökohta oli Espanja, jota pidettiin elävänä organismina ja luonnollisena kokonaisuutena. Kansan ja valtion yhtenäisyys oli Francon hallinnon peruseräite, jolla oli espanjalaisista kansallisidentiteettiä murentava vaikutus. Francon ajan on katsottu myös turmelleen maan kansalliset symbolit ja vesittäneen kansallisuutta koskeneen debatin. Diktatuurihallinto pyrki luomaan maasta positiivista ja eksoottista kuvaa turismisloganilla "Espanja on erilainen". Saman iskulauseen taka-ajatuksena oli tuoda esiin, ettei "todellisen Espanjan" tarvinnut olla kuin muu Länsi-Eurooppa, jossa demokratia ja monipuoluejärjestelmä olivat vallalla. Kampanja kääntyi kuitenkin itseään vastaan ja sitä kritisoitiin takapajuisesta, härkätaistelujen ja flamencon täytämästä, "andalusialaistetusta" kuvasta, jonka se maasta välitti.¹⁷

Espanjalaisen ja katalonialaisen määrittelemisen ei perustuslaista huolimatta ole yksioikoista. Sen mukaan katalonialaisia ovat kaikki alueella virallisesti asuvat espanjalaiset, mutta käytännössä kaikki seudun asukkaat eivät identifioi itseään näin. Vuosina 1950–75 muuta maata teollistuneempaan ja vauraampaan Kataloniaan muutti muualta Espanjasta noin miljoona työläistä, jotka eivät kaikki assimiloituneet katalonialaiseen kulttuurin ja kieleen aiempien alueelle muuttaneiden lailla. Kansanomainen katalonialaisuuden määritelmä kattaakin neljä vaihtoehtoista kriteeriä: synnyinpaikan, syntyperän, tunteen sekä kielen. Näistä merkittävimpanä pidetään alueen kielen osaamista ja termiä katalaani käytetäänkin usein vain katalaania puhuvista ihmisistä. Ne ihmiset, joilla on sekä espanjalais- että katalonialaistaustaa, voivat tilanteesta riippuen identifioida itsensä joko espanjalaiseksi tai katalonialaiseksi. Suurin osa Katalonian väestöstä, niin alueella syntyneet, kuin sinne muuttaneet ovat käytännössä kaksikielisiä.¹⁸

Espanjalaisen nationalismin ja espanjalaisuuden tarkasteleminen on katalonialaisuutta ongelmallisempaa monesta syystä. Suuri osa espanjalaisista identifioi itsensä espanjalaisuuden lisäksi myös omaan alueeseensa ja joskus alueellinen identiteetti voi olla kansallistunnetta vahvempi tai jopa selättää sen täysin. Esimerkiksi Kataloniassa omaan alueeseen identifioituminen on Madridiin verrattuna voimakkaampaa. Ihmiset voivat kokea olevansa ensisijaisesti katalonialaisia ja vasta sen jälkeen espanjalaisia.¹⁹ Sekä omaan alueeseen että Espanjaan identifioituminen vaihtelee alueittain ja vähemmistönationalismeista riippumatta.

Demokratia ensimmäisinä vuosina Espanjan kansan käsite miellettiin osin edelleen diktatuuriin liittyväksi ja sitä pidettiin jopa häpeällisenä. Julkisuudessa käytettiin vain harvoin termejä Espanja ja Espanjan valtio ja ne korvattiin usein kiertoilmaisuilla, kuten ”tämä maa”.²⁰ Irtiotto Francon ajasta kesti poliittisesti 1980-luvun alkuun, mutta henkisesti se vei vielä pidempään. Samalla vuosikymmenellä mielenkiinto nationalismia ja kansallisia symboleita kohtaan virisi maassa yleisemminkin.²¹ Barcelonan olympialaiset 1992 osuivat siis hetkeen, jolloin ehkä ensimmäistä kertaa demokratiaan siirtymisen jälkeen espanjalaisuutta saattoi tuoda esiin ilman menneisyyden painolastia. Vuosina 1976–1990 kansallinen identifioituminen Espanjaan oli myös ollut diktatuurin jälkeen kasvussa. Kataloniassa tilanne oli osittain päinvastainen ja alueen kansallistunne oli varsin vahva eritoten olympiaisännöyden myöntämisen aikoihin. Seuraavan vuosikymmenen aikana myös Kataloniassa Espanjaan identifioituminen alkoi taas lisääntyä.²²

Imagopolitiikka olympialaisissa

Olympialaiset myönnettiin Barcelonalle vuonna 1986 ja ne olivat vuoden 1982 jalkapallon maailmanmestaruuskilpailujen sekä 1992 Sevillan maailmannäyttelyn ohella yksi ensimmäisistä diktatuurin jälkeisistä suurista, kansainvälisistä tapahtumista Espanjassa. Vuonna 1992 suurtapahtumia oli olympialaisten lisäksi poikkeuksellisen monta. Sevillassa järjestettiin maailmannäyttely, Madrid oli Euroopan kulttuuripääkaupunki ja Espanjassa juhlittiin Amerikan löytämisen 500-vuotisjuhlaa. Muiden

tapahtumien lisäksi maailmanlaajuista näkyvyyttä saavan urheilutapahtuman järjestäminen tarjosi Espanjalle ja Katalonialle mahdollisuuden tuoda esiin uudenlainen, moderni kuva itsestään ja samalla karistaa ne Francon aikaiset flamencoon ja härkätäisteluihin liittyvät mielleyhtymät. Espanjan hallitus näki olympialaiset ensisijaisesti arvovaltakysymyksenä ja se halusi näyttää maailmalle, että maa on modernisoitunut, kypsä demokratia.

Imagotavoitteiden lisäksi Espanjalla ja Katalonialla oli omia poliittisia pyrkimyksiä olympialaisiin liittyen. Valtio ei tapahtuman rahoittajana halunnut kilpailujen leimautuvan vain ja ainoastaan katalonialaisiksi, mikä oli monien katalaanimielisten ryhmittymien tavoite. Kataloniassa olympialaiset nähtiin paitsi oman kulttuurin esittelemisen kannalta, myös mahdollisuutena paikata välejä Espanjan kanssa ja lisätä alueen arvostusta sekä mahdollisesti myös poliittista autonomiaa. Barcelonan kaupunki puolestaan tavoitteli kisaisännyyden avulla modernin, mutta historiallisen imagon vahvistamista sekä oman infrastruktuurinsa uudistamista. Näitä kolmea tahoja yhteen eurooppalaisuuden kanssa nivoamaan kehitettiin vielä suunnitelma olympialaisten välimerellisyydestä ja kaikkia neljää teemaa pyrittiin myös tuomaan esiin esimerkiksi kilpailujen seremonioissa.²³

Olympialaisia edeltäneet kuukaudet kiisteltiin muun muassa siitä, saako katalaani virallisen aseman tapahtumassa ja minkälainen Katalonian lipun ja muiden symbolien asema virallisesti kilpailuissa on. Toisena erimielisyyksien aiheena oli se, kuinka paljon Katalonian kulttuuria tuotaisiin esiin olympialaisten seremonioissa, etenkin avajaisissa, suhteessa Espanjan kulttuuriin. Olympialaisten järjestelykomitea COOB tiedosti liiallisen Katalonian tai Espanjan kulttuurin esilläolon eli katalanisoinnin tai espanjalaistamisen riskit tapahtuman onnistumisen kannalta ja päätyi kompromissiin, jossa katalaani sai espanjan, ranskan ja englannin rinnalla virallisen kielen aseman olympialaisissa. Myös tapahtuman seremonioissa esiin pääsivät niin katalonialaiselle kuin espanjalaiselle kulttuurille ominaiset piirteet.²⁴ Olympialaisten katalanisointia ajoivat voimakkaimmin katalonialainen separatistipuolue Esquerra Republicana (ERC), kansalaisaktivistien Acció Olímpica -kampanjaryhmä, militantti separatistiryhmä La Crida de la Solidaritat sekä Katalonian Olympikomitea COC, joka ajoi samalla oman asemansa vi-

Barcelonan olympiatuli sytytettiin Montjuïc-kukkulalla sijaitsevalla olympiastadionilla avajaisiltana 25.7.1992. (Kuva Minna Uusivirta)

rallistamista. La Crida nousi näistä tahoista erityisen näkyväksi olympialaisten alla katalanisointia ajaneen Freedom for Catalonia -kampanjansa ansiosta. Katalonian hallituksen, Generalitatin, presidentti Jordi Pujol, joka kuuluu maltilliseen ja liberaaliin katalaanipuoleen Convergència Democràtica de Catalunyaan (CDC) sekä Barcelonan kaupunginjohtaja, sosialistiseen Partit dels Socialistes de Catalunyaan (PSC) kuuluva Pasqual Maragall suhtautuivat olympialaisiin ensisijaisesti alueen kehittämisen ja arvovallan lisäämisen kannalta. Pujolin asenne katalanisointiin oli kuitenkin Maragallia myönteisempi ja hänen puolueellaan oli yhteyksiä Acció Olímpicaan.²⁵

Seremoniat ja symboliikka

Olympialaisten seremonioilla, joihin voidaan avajaisten ja päättäjäisten lisäksi laskea myös soihtuviesti sekä palkintojenjaot, on suuri merkitys medianäkyvyyden kannalta. Jo Pierre de Coubertain oli sitä mieltä, että juuri seremoniat erottavat olympialaiset esimerkiksi maailmanmestaruuskilpailuista ja myös korostavat Kansainvälisen Olympiakomitean roolia.²⁶ Seremonioiden rakenteeseen liittyy samoja rituaalisia piirteitä kuin uskonnolliseen toimitukseen. Molempiin kuuluu toistuvia riittejä, jotka ilmentävät pysyviä arvoja ja rituaalit toistuvat seremonioissa aina isäntämaasta riippumatta. Kerrottavan viestin tulee olla selkeä ja tulkittavissa samalla tavalla eri maissa.²⁷

Antiikin olympialaisiin ei sisällynyt soihtuviestiä, vaikka samantyyppisiä soihtun kuljettamiseen liittyviä rituaaleja järjestettiin esimerkiksi eri jumalien kunniaksi.²⁸ Olympialaisten soihtuviesti, jonka isänä pidetään saksalaista Carl Diemia, toteutettiin ensi kertaa vuonna 1936 Berliinin olympialaisissa.²⁹ Antiikin Kreikassa, kuten monissa muissakin kulttuureissa, tulta pidettiin pyhänä ja vaikka soihtuviesti sinänsä on moderni keksintö, uskonnollisuus on seremoniassa läsnä. Niin tutkijat kuin käsittelemäni sanomalehdetkin viittaavat olympiatuleen usein pyhänä.³⁰

Etenkin olympialaisten avajaisista on tullut yhä enemmän mediatapahtuma, jota vain harvat pääsevät seuraamaan paikan päältä. Soihtuviestistä on tämän seurauksena muotoutunut vastapaino megalomaaanille speksaakkeleille. Se on avajaisiin verrattuna avoin ja paikallinen tapahtuma, johon voi osallistua ilmaiseksi. Soihtuviestiin ei myöskään kohdistu yhtä laajaa mediahuomiota kuin avajaisiin. Se on siis monella tavalla avajaisten vastakohta.³¹ Soihtu kuuluu keskeisiin olympiasymboleihin, sillä se symboloi olympialaisten jatkuvuutta ja antiikkista alkuperää. Sillä on myös monia muita merkityksiä, esimerkiksi tradition, hengellisyyden, uskonnollisuuden, urheilun, kilpailullisuuden ja voiman symbolina.³²

Soihtu yhdistää ja erottaa

Olympiavuonna ja etenkin juuri ennen kisoja yleisessä mielipiteessä kisapaikalla vallalla ovat usein yleinen euforia, paikallinen solidaarisuus ja kritiikin maltillisuus, jotka välittyivät myös soihtuviestin lehtikirjoitteluun olympialaisten ajallisen läheisyyden vuoksi.³³ Olympiatuli saapui Kreikasta Kataloniaan, Empúriesiin satamakaupunkiin 13.6., josta se aloitti 43 päivän mittaisen matkansa ympäri Espanjaa. Ensimmäiset päivät soihtu kierteli ympäri Kataloniaa ja 21.6. se jatkoi matkaansa Aragoniaan. Tämän jälkeen viestin reitti kulki Espanjan pohjoisrannikkoa aina Galiciaan, maan luoteiskulmaan saakka ja sen jälkeen maan keskiosien halki etelämmäs Madridiin ja Andalusiaan. Reitin loppuosa myötäili maan itärannikkoa, ja viesti palasi Kataloniaan Valencian kautta. Espanjan ja Katalonian välisen suhteen tarkastelun kannalta erityisen kiinnostavia ovat päivät, jotka soihtu vietti Kataloniassa ja Madridin alueella.

Soihtuviestin uutisoinnista on mahdollista erottaa kolme toisistaan poikkeavaa diskurssia. Yksi niistä korostaa maan yhtenäisyyttä ja toiset Espanjan ja Katalonian välisiä eroja molempien näkökulmasta. Käytännössä tekstissä niistä nimiä yhtenäisyysdiskurssi, espanjalaisdiskurssi ja katalonialaisdiskurssi. Yhtenäisyysdiskurssi korosti olympialaisten ja soihtuviestin tärkeyttä Espanjalle ja toi esiin viestin kansanjuhlan. Samalla siinä nousi esiin maan johdon ja erityisesti kuninkaan positiivinen suhtautuminen olympialaisiin sekä Espanjan tarve näyttäytyä modernina valtiona, joka tekee peräeroa menneisyyteen. Juuri tämä diskurssi hallitsi lehtien uutisointia soihtuviestin alkupäivinä. *El País* korosti ylväästi viestin merkitystä koko Espanjalle ja muillekin maille: ”Olympialaiset ovat Barcelonan, mutta myös Katalonian ja kaikkien espanjalaisten, eikä vain sitä: ne ovat myös kaikkien ihmisten kilpailut kotimaasta riippumatta, niiden, jotka arvostavat urheilua ja olympialaisiin sisältyvää symboliikkaa.”³⁴ Myös *La Vanguardia* katsoi, että maan halki kulkeva soihtuviesti levittää innostusta myös muualle Espanjaan. Se on ”mahdollisuus koko maalle ottaa omakseen olympialaiset, joita monet

espanjalaiset pitävät vain katalonialaisten asiana”³⁵ Kumpikaan lehti ei yrittänyt peitellä olympiatulen vastaanottoseremoniassa Empúriesissa tapahtunutta episodua, jossa La Cridaan kuulunut mies pääsi turvatoimista huolimatta häiritsemään tapahtumaa ja levittämään näkyviin Freedom for Catalonia -banderollin. Espanjan televisio sen sijaan jätti tilanteen näyttämättä.³⁶

Yhtenäisyysdiskurssiin kuului myös soihtuviestin kuvaaminen festivaalina, joka villitsi maata ja samalla nostatti olympiatunnelmaa myös Katalonian ulkopuolella. Toisaalta tähän diskurssiin kuului myös negatiivinen suhtautuminen mahdollisia viestiä terrorisoivia häirikköjä ja separatisteja kohtaan. Edes La Vanguardia ei asettunut estoitta katalanisointikampanjan taakse, ja molemmat lehdet suhtautuivat vakavasti olympialaisten turvallisuutta uhanneisiin tekijöihin. Soihdun alkumatkan aikana molemmat lehdet käsittelivät soihdun suosiota ja sen katujen varsille keräämiä monituhatpäisiä ihmisjoukkoja.³⁷ ”Sadekaan ei sammuttanut kansan kiihkoa olympialaisten soihtuviestin neljäntenä päivänä”, *El País* otsikoi. *La Vanguardian* pääkirjoituksessa soihtuviestistä todettiin, että ”reitin varrella olevat kylät juhlivat saapumista juhlena, niin kuin se onkin”.³⁸ Kumpikin lehti toi esiin myös katalanistiryhmien mahdollisten tempausten aiheuttaman pelon sekä niiden välttämiseksi laaditut laajat turvatoimet. ”Soihtu saapui Pia de l’Estanyin pääkaupunkiin kauhun vallassa ja hermostuneena ja sellaisena se säilyi koko kaupunkitaipaleensa ajan”, *La Vanguardia* uutisoi. *El País* taas kertoi, että Gironassa paikalla oli ”500 poliisin ylitsepääsemätön kerju, joka on tuotu paikalle yksinomaan tätä tilaisuutta varten”.³⁹ Barcelonalaislehti suhtautui madridilaista myönteisemmin odoruksin myös soihtuviestin muualla Espanjassa kiertävään osaan. *El Paísin* mukaan oli epävarmaa, miten soihtu otettaisiin vastaan muualla maassa. *La Vanguardia* taas katsoi, että soihtua odotetaan valmiina juhliin, mutta ilman suurta tunnetta: ”jäljellä on pitkä matka koko maan ympäri, ja huomattavissa on puute intohimosta, joka on leimannut tähän asti soihdun kulkua”.⁴⁰

Kummassakin lehdessä sivuttiin soihtuviestin aikana aiheita, joiden voi katsoa liittyvän yhtenäisyysdiskurssiin. Maan kuninkaallisten näkyvä rooli olympialaisissa niiden hakuprosessista lähtien aina espanjalaisurheilijoiden sinnikkääseen kannustamiseen asti oli yksi näistä seikoista, ja kuninkaan osuus soihtuviestissä uutisoitiin molemmissa lehdissä

tarkasti. *La Vanguardia* kertoi myös, että soihdun saavuttua Madridiin juhlissa soitettiin kansallislaulun asemasta vain olympiahymni, joka ”ehdottoman varmasti yhdistää kaikki ryhmäksi.”⁴¹ *El País* käsitteli soihdun saapumista pääkaupunkiin *La Vanguardiaa* laajemmin, olihan kyseessä paikallinen tapahtuma. Lehti toi myös esille sen, ettei Madridin kulttuuripääkaupunkivuosi ollut saanut ihmisiä liikkeelle samalla tavoin kuin olympialaiset. ”Madrid 92:lla ei ole paljon tekemistä Barcelona 92:n kanssa. Madridilaiset eivät ole ’heittäytyneet [juhlimaan] kaduille’ kulttuuripääkaupunkivuoden kuluneen seitsemän kuukauden aikana kertakaan yhtä massiivisesti kuin eilen nähdäkseen soihdun.”⁴²

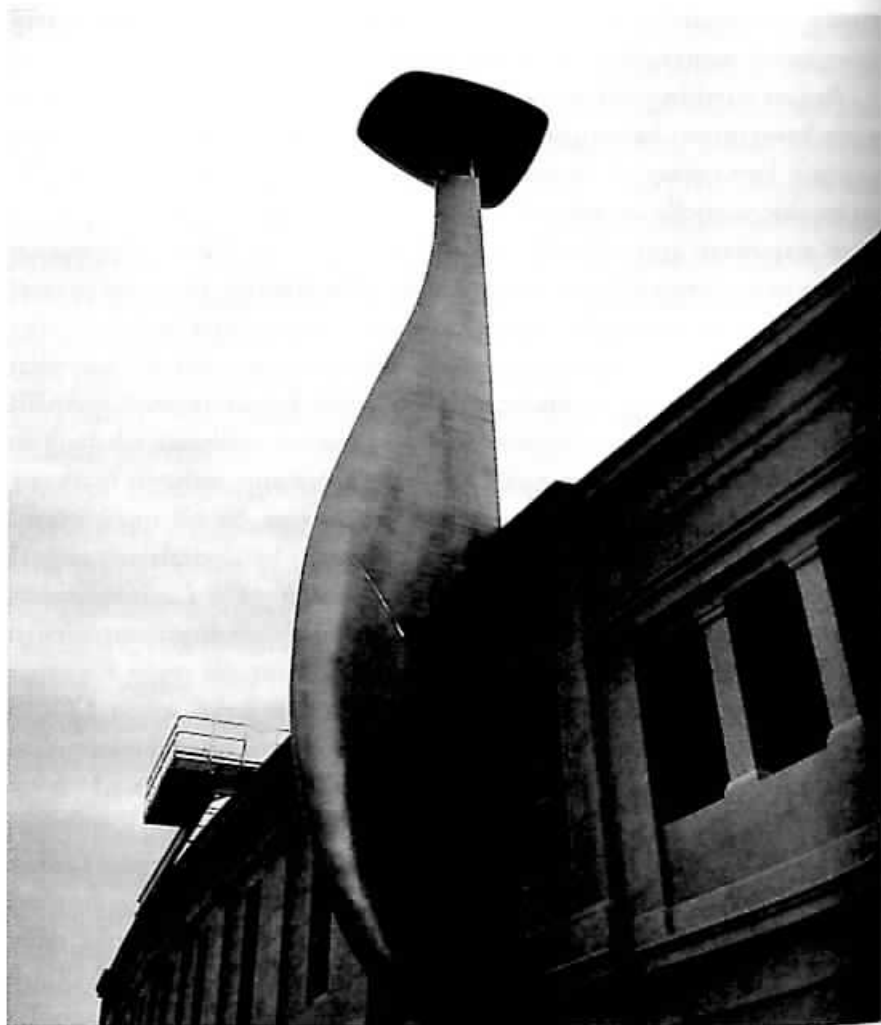
Yhdistävään diskurssiin kuului myös Espanjan historian käsitteleminen ja erilaisten uudistusten esiin nostaminen. Molemmat lehdet sivusivat soihtuviestin aikana näitä teemoja eri tavoin, mikä voidaan tulkita eron tekemiseksi Francon aikaiseen menneisyyteen ja sen mukana ryvettyneisiin kansallisen identiteetin konnotaatioihin. Kun jouksiampuja Antonio Rebollo oli sytyttänyt avajaisissa olympiatulen, *El País* katsoi, että ”hänen sykkeessään löivät uuden ja vanhan Barcelonan tunteet, maan, joka oli äskettäin tullut ulos historian tunnelista”.⁴³ Olympialaisten merkitys Espanjaa yhdistävänä seikkana nousi olympiatulen sytyttämisen jälkeenkin toistuvasti esiin. ”Ehkä ensimmäistä kertaa projekti, joka syntyy katalonialaisena, saa yksimieliset aplodit muulta Espanjalta ilman solvauksia [---]. Olympiasoihtu on jo läpäissyt kokeen ja nyt olympialaisissa Barcelonalla ja Katalonialla on tilaisuus saada kiitettävä [arvosana] Espanjan ja maailman edessä.”⁴⁴ Ei olekaan ihme, että vielä ennen olympialaisia historiansa vuoksi jonkinlaisesta alemmuuskompleksista kärsineen Espanjan itsetunto koheni onnistuneiden olympialaisten myötä. Sillä oli myönteinen merkitys maan yhtenäisyydelle.⁴⁵

Eri diskurssit vuorottelivat lehdissä tiiviisti. Eroa tekevien diskurssien erittelemisen toisistaan ei myöskään ollut aivan yksiselitteistä. Soihtuviestin poistuttua Kataloniasta muualle Espanjaan, kummassakin lehdessä esille nousi erojen etsiminen Katalonian ja muun Espanjan välille. Koska aihetta tarkasteltiin enimmäkseen Espanjan näkökulmasta, kutsun käsittelytapaa espanjalaisdiskurssiksi. Siinä Katalonia nähtiin toisena, selvästi Espanjasta poikkeavana kokonaisuutena. Tämä viittaa osaltaan vanhaan ajatukseen kahdesta Espanjasta, periferioiden ja maan keskiosan sekä modernin ja perinteisen välisestä vastakkainasettelusta.⁴⁶

Espanjalaisuusdiskurssissa Katalonian ominaispiirteitä käsiteltiin pääsääntöisesti neutraalisti, mutta esimerkiksi katalaanin käyttöä pidettiin *El País*ssa ainakin osittain negatiivisena asiana. Sen voi ajatella olevan myös kannanotto katalanisointipyrkimyksiin tai katalonialaisuuteen ylipäätään, kun otetaan huomioon se, kuinka merkittävä rooli katalaanilla on katalonialaiselle identiteetille.

Kataloniaan liittyviä piirteitä tuli soihtuviestin alku- ja loppuosaa lukuun ottamatta esille varsin vähän. Katalonialaisten stereotyyppiseen täsmällisyyteen espanjalaisten vastaavaan myöhästelyyn ja huolimattomuuteen tarttuivat molemmat lehdet, sillä se, että soihtukulkue eteni tarkasti aikataulussa, oli niiden mielestä juuri katalonialaisen täsmällisyyden ansiota. Extremadurassa karavaani ollessa myöhässä aikataulusta *La Vanguardia* totesi: ”Maantiellä etenevät ’katalaanit’ jatkavat matkaa ja olivat eilen ensimmäistä kertaa selvästi myöhässä. Se oli myöhästyminen, joka teki hieman inhimillisemmäksi tämän katalonialaisen täsmällisyyden, joka alkaa olla skandaalimaisen sveitsiläistä”.⁴⁷ *La Vanguardialta* ei siis puuttunut kykyä kommentoida katalonialaisia ironiseen sävyyn. *El País* sivusi samaa aihetta, mutta ironisoi itse samalla myös Espanjaa: ”Tänään Espanjassa toimii varmuudella ainakin kaksi asiaa: COOB:n [olympialaisten järjestelykomitea] reittityöryhmä ja liikennepoliisi. Kokonaan, ja millimetrin tarkkuudella. [—] Synkronoidusti ja tylsän virheettömästi. [—] Se johtuu siitä, että he ovat katalaaneja.”⁴⁸ Katalonian ulkopuolella lehtien huomio kiinnittyi siihen, ettei reitin varteen kerääntyneillä katsojilla ollut mukanaan lainkaan lippuja tai mielenosoitusbänderöitä, kuten Kataloniassa oli ollut. Ainoastaan Baskimaassa näkyi alueen omia lippuja, *ikurriñoja*. ”Yleisö ei noudattanut paikallishallituksen esitystä siitä, että soihtu otettaisiin vastaan ’aplodein ja Aragonian lippuin’. Aplodeja oli, lippuja ei ainuttakaan”, totesi *El País*.⁴⁹

Espanjalaisdiskurssi erottui aineistosta erityisen selvästi Empúriesin seremoniasta kirjoitetuissa jutuissa. *El País* uutisoi tapahtumasta vailla erityistä intoilua, mutta se mainitsi erikseen sen, kuka juhlan puhujista käytti puheessaan katalaania ja kuka espanjaa.⁵⁰ Neljä päivää seremonian jälkeen lehdessä kerrottiin Espanjan hallituksen loukkaantuneen Katalonian aluehallituksen presidentille Jordi Pujolille, joka oli ollut vahvasti mukana suunnittelemassa tulevia olympialaisia, koska Espanjan lippu ja muut symbolit oli Empúriesin seremoniassa ”marginalisoitu”.

Paralympiajousiampuja Antonio Rebollo ampui palavalla nuolella tulen Barcelonan olympiastadionin torniin. (Kuva Minna Uusivirta)

Myös espanjan kieleen oli hallituksen mukaan kohdistunut vihamielisyyttä, kun yleisö vihelsi opetusministeri Javier Solanan espanjankieliselle puheelle. Katalonialaisdiskurssia, jossa maan sisäiset, erottavat tekijät ja oma kulttuuriperinne korostuivat Katalonian näkökulmasta ja

katalaaneille myönteisinä, löytyi selvästi enemmän *La Vanguardia*sta niin kuin olettaa saattoi. Kuitenkin myös *El País*ista sitä oli paikoin löydettyissä. Sen mukaan Katalonian hallitus vastasi Espanjan hallituksen syyt-teisiin toteamalla, että ”Katalonian symbolit edustavat myös Espanjaa” ja että ”valtio on monikansallinen ja monikielinen”.⁵¹

Katalonialaisdiskurssi korostui *La Vanguardia*ssa soihtuviestin alussa, kun järjestelyt näyttäytyivät lähes pelkästään tehokkaiden katalonialais-ten taidonnäytteenä. Esimerkiksi Empúriesin juhlallisuuksissa pyrittiin lehden mukaan yhdistämään välimerelliset, katalonialaiset sekä mo-derniudesta kertovat elementit.⁵² Espanjan rooli olympialaisten järjes-telyissä jäi niin ikään sivuun, kun seremoniaa seuraavana päivänä *La Vanguardia*ssa todettiin, kuinka ”eilen, aamuhämärän aikaan loppui pitkä odotus [---] Barcelonalle ja Katalonialle 1992 olympialaisten järjestelyis-tä”. Seremonian punaiset ja keltaiset valot toivat lehden mukaan mieleen Katalonian lipun. Näin siitä huolimatta, että Espanjan lipun värit ovat räsmälleen samat. Samassa jutussa Kansainvälisen Olympiakomitean puheenjohtajaan Juan Antonio Samaranchiin viitattiin myös poikkeuk-sellisesti hänen katalaaninkielisillä etunimillään Joan Antoni.⁵³

Täysin kritiikittä *La Vanguardia*kaan ei järjestelyitä silti käsitelty. Ongelmakohtia nousi esiin erityisesti yleisönosastokirjoittelussa, jossa positiivinen olympiatunnelma ja tunteikkaat pettymykset soihdun kul-kureitistä ja sen kantajista vaihtelivat. ”Ja lopulta se [soihtu] ei kulje El Pratin kautta, vaikka se on kaupunki, jolla on huomattavat urheilupe-rinteet ja joka on vuosien ajan ollut tunnettujen urheilijoiden kehto”.⁵⁴ Freedom for Catalonia -kampanja sai yleisönosastokirjoituksissa kaksi-jakoisen vastaanoton puolesta ja vastaan. Ihmettelyn aiheista suurin oli kuitenkin hankkeen englanninkielinen nimi: ”En tiedä, mitä he toivat esiin, jotka keksivät sloganin ”Freedom for Catalonia” [---] mutta to-dennäköistä on että ne, jotka sen lukevat, kuvittelevat että ”Catalonia” on englantilainen siirtomaa.”⁵⁵

Lehtien käsittelytavat poikkesivat Empúriesin seremonian tapaan myös silloin, kuin soihtu saapui Montserratin vuorella sijaitsevaan luos-tariini, jota Francon diktatuurin aikana pidettiin katalaaninationalis-min turvasatamana.⁵⁶ *El País*issa vallalla oli espanjalaisdiskurssi, ja sen mukaan katalaaniseparatistien kokoontuminen ja aikomus hyödyntää

luostarissa pidettyä seremoniaa omiin tarkoituksiinsa epäonnistui, sillä paikalle kerääntyi soittoa vastaanottamaan vain tuhatkunta ihmistä.⁵⁷ *La Vanguardia* taas toi esiin katalonialaisdiskurssia ja muistutti selvästi Montserratin asemasta Katalonian pyhänä vuorena. Tulen saapuminen luostariin yhdisti sen mukaan uudelleen myös pyhyiden sekä nationalismin ja paikalle saapuneet nationalismiryhmät saivat hyödynnettyä tapahtumaa levittämällä lippujaan ja banderollejaan, sillä ”olisi synti olla hyödyntämättä sitä [tilaisuutta]”. Tapahtuman yhteydessä Barcelonan kaupunginjohtaja Pasqual Maragall syytti Jordi Pujolia liian myönteisestä asenteesta katalaaniseparatisteja kohtaan. Pujolin mukaan soituviesti oli positiivisella ja iloisella tavalla vahvistanut kansallistunnetta eikä haitannut ketään.⁵⁸ *La Vanguardia* antoi lisäksi selvästi enemmän palstatilaa Jordi Pujolin lapsille, jotka osallistuivat viestiin soihtun kantajina. Perheen katalaanimyönteisyys tuli jutussa selvästi esille ja lehti mainitsi kuvan kera myös sen, että Oleguer Pujolin viestiosuuden aikana hänen rinnallaan juoksutettiin *senyeraa* sekä Freedom for Catalonia -kylttiä.⁵⁹

Soihtuviestin merkitykset

Kaiken kaikkiaan molemmat lehdet rakensivat espanjalaisuutta soituviestiuutisoinnissaan varsin maltillisesti. Lehdissä oli havaittavissa olympialaisten läheisyyteen liittyvää euforiaa, joka todennäköisesti osaltaan vaikutti ja tuli esiin soituviestin päättyessä Barcelonaan ja olympialaisten avajaisiin. Soihtuviestin saavuttama kansansuosio ja olympialaisten kuuluminen koko Espanjalle nousivat toistuvasti esiin maata yhdistävinä tekijöinä, samoin kuin Espanjan historiaan viittaaminen. Vaikka soituviestin järjestelyjen onnistuminen toimi sinänsä koko Espanjalle myönteisenä asiana, korostui molemmissa lehdissä katalonialaisuus järjestelyjen stereotyyppistä täsmällisyyttä käsiteltäessä. *La Vanguardia*ssa katalonialaisdiskurssi nousi lisäksi esiin eritoten viestin alkuosan seremonioiden kuvauksissa.

Suurin ero lehtien välillä oli Empúriesin juhlallisuuksien uutisoiminen. *El País* kiinnitti huomiota Espanjan asemaan seremoniassa, kun taas *La Vanguardia* korosti Katalonian merkitystä. Yhteenvetona lehtien

väliltä löytyi etenkin tarkastelemani ajanjakson alussa yllättävän paljon eroavaisuuksia ja alueellisten erojen korostamista. Kataloniasta rakentui molemmissa lehdissä Espanjaan verrattuna kuva tehokkaana tapahtuman järjestäjänä, jolla on oma, vahva identiteettinsä. Katalonialaisuus nousi esiin osin stereotyyppisenä erontekona muuhun maahan ja toisaalta oman kulttuurin ja kielen korostuksena.

Espanjalaisuus välittyi kummassakin lehdessä varsin samankaltaisena, ja siinä korostui etenkin moderniteetin sekä yhtenäisyyteen pyrkiminen. Kokonaisuutena eronteko Espanjan ja Katalonian välillä oli varsin sopuisaa ja kiihкотonta. Kumpikin lehti tuntui sisäistäneen myös olympialaisten järjestelykomitean muistutuksen siitä, että Espanjan sisäisten konfliktien käsitteleminen olympialaisten alla vesittäisi tapahtumalle asetetut imagotavoitteet. Espanjalaisuudesta välittyi kuitenkin – osin selvistä historiallisista syistäkin – kuva hajanaisena ja eripuraisena alueena, jolla on polttava tarve uudistua ja päästä eroon historiansa painolastista. Toisaalta suhde menneisyyteen oli jo tasapainottunut varsin pitkälle, joten espanjalaisuus oli mahdollista kuvata myös positiivisena ja neutraalina asiana. Olympialaiset olivat ennen kaikkea juhlan aihe.

Lähdeviitteet

1. Artikkelini perustuu Turun yliopistossa tekeillä olevaan yleisen historian pro gradu -työhöni, joka valmistuu alkusyksystä 2010.
2. Arja Jokinen; Kirsi Juhila & Eero Suoninen, *Diskurssianalyysin ainekset*. Tampere: Vastapaino 1993, 9–28.
3. Barcelonan olympialaiset järjestettiin 25.7.–9.8.1992.
4. Eric Hobsbawm, *Nationalismi*. Suom. Sedergren, Träskilä, Kunnari. Tampere: Vastapaino 1994, 13-14; Anthony D. Smith, *Nationalism and modernism: a critical survey of recent theories of nations and nationalism*. Routledge 1998, 221-222. [www-lähde] <http://ezproxy.utu.fi:2191/lib/uniturku/docDetail.action?docID=10054933> (luettu 3.12.2009); Benedict Anderson, *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism*. London: Verso 1991, 3.
5. Anderson 1991, 5–7; Smith 1998, 224.
6. Montserrat Guibernau, *Nationalisms: the nation-state and nationalism in the twentieth century*. Cambridge: Polity Press 1996, 100.

7. Rosario de Mateo & Joan M. Corbella, Spain. Teoksessa Østergaard, Bernt Stubbe (toim.), *The Media in Western Europe. The Euromedia Handbook*. Euromedia Research Group. London: Sage Publications 1992, 197, 205; Gemma Belmonte Talero, Media. Teoksessa Rodgers, Eamonn (toim.), *Encyclopedia of Contemporary Spanish Culture*. Routledge 1999, 327. [www-lähde] <<http://ezproxy.utu.fi:2191/lib/uniturku/docDetail.action?docID=10054717&page=24>> (luettu 9.1.2010); Hugh O'Donnell, Vanguardia, La. El. Teoksessa Rodgers, Eamonn (toim.), *Encyclopedia of Contemporary Spanish Culture*. Routledge 1999, 538. [www-lähde] <<http://ezproxy.utu.fi:2191/lib/uniturku/docDetail.action?docID=10054717&page=24>> (luettu 9.1.2010).
8. Espanja koostuu maan vuoden 1978 perustuslain mukaan seitsemääntoista itsehallintoalueeseen, joilla on keskenään hyvin erilaiset taustat. Osalla niistä on pitkä, keskiajalle ulottuva historia ja toiset on koottu lähinnä hallinnollisiksi alueiksi.
9. Hugh O'Donnell, País, El. Teoksessa Rodgers, Eamonn (toim.), *Encyclopedia of Contemporary Spanish Culture*. Routledge 1999, 386–387. [www-lähde] <<http://ezproxy.utu.fi:2191/lib/uniturku/docDetail.action?docID=10054717&page=24>> (luettu 9.1.2010); Fernando León Solís, *Negotiating Spain and Catalonia: Competing Narratives of Identity*, Intellect Books 2003, 8–15 [www-lähde] <<http://ezproxy.utu.fi:2191/lib/uniturku/docDetail.action?docID=10044915>> (luettu 4.12.2010).
10. Albert Ballcells, *Catalan Nationalism. Past and Present*. New York: St. Martin's Press 1996, 3–11; Inga Peuna, *Catalonia as a Project. The Ambiguity of Cultural Project*. Yliopistopaino 2006, 64–67.
11. Kathryn Woolard, *Double Talk. Bilingualism and Politics of Ethnicity in Catalonia*, Stanford: University Press 1989, 13.
12. John Hargreaves & Manuel Garcia Ferrando, Public opinion, national integration and national identity in Spain: the case of the Barcelona Olympic Games. *Nations and Nationalism* 1997 3 (1), 70. [www-lähde] <<http://ezproxy.utu.fi:2080/cgi-bin/fulltext/119177847/PDFSTART>> (luettu 25.1.2010)
13. Balcells 1996, esim. 83–86, 126–127; Phil Ball, Morbo: *The Story of Spanish Football*. WSC Books 2002; Joan Botella, Political Games: agents and strategies in the 1992 Barcelona Olympic Games. Teoksessa Miquel de Moragas & Miquel Botella, (toim.), *The Keys of success: the social, sporting, economic and communications impact of Barcelona'92*, Bellaterra: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona 1995, 9. [www-lähde] http://olympicstudies.uab.es/pdf/wp042_eng.pdf (luettu 18.11.2009); John Hargreaves, *Freedom for Catalonia? : Catalan Nationalism & the Barcelona Olympic Games*, Cambridge: University Press 2000, 9. [www-lähde] <<http://ezproxy.utu.fi:2191/lib/uniturku/docDetail.action?docID=2000747>> (luettu 30.1.2010)

14. Teresa González Aja, La política deportiva en España durante la República y el Franquismo. Teoksessa Teresa González Aja et al. (toim.), *Sport y autoritarismos. La utilización del deporte por el comunismo y el fascismo*. Madrid: Alianza Editorial 2002, 192; Teresa González Aja, Spanish sports policy in Republican and Fascist Spain. Teoksessa J. Riordan, *Sport and International Politics: The Impact of Fascism and Communism on Sports*. Spon Press 1998, 104. [www-lähde] <<http://ezproxy.utu.fi:2191/lib/uniturku/docDetail.action?docID=10054875>> (luettu 3.4.2010); Arndt Krüger, Strength through joy. The culture of consent under fascism, Nazism and Francoism. Teoksessa Jim Riordan & Arndt Krüger (toim.), *International Politics of Sport in the 20th Century*. Spon Press 1999, 84. www-lähde] <<http://ezproxy.utu.fi:2191/lib/uniturku/docDetail.action?docID=10062801>> (luettu 4.4.2010); Teresa González Aja & Patrick Stumm, Spain. Teoksessa Riordan & Kruger (toim.), *European Cultures in Sport: Examining the nations and regions*, Intellect Books 2000, 130. [www-lähde] <<http://ezproxy.utu.fi:2191/lib/uniturku/docDetail.action>> (luettu 3.4.2010); Vic Duke & Liz Crolley, *Football, nationality and the state*. Longman 1996, 28–36, 43.
15. Pois lukien näytöslajeissa saavutetut mitalit. Kansainvälisen olympiakomitean kotisivu [www-lähde] <<http://www.olympic.org/en/content/All-Olympic-results-since-1896/?AthleteName=Enter%20a%20name&Category=343488&Games=&Sport=&Event=&MenGender=false&WomenGender=false&MixedGender=false&TeamClassification=false&IndividualClassification=false&Continent=1310290&Country=346907&GoldMedal=false&SilverMedal=false&BronzeMedal=false&WorldRecord=false&OlympicRecord=false&TargetResults=true>> (luettu 27.10.2009) ; González Aja & Stumm 2000, 133.
16. Sebastian Balfour & Alejandro Quiroga, *The Reinvention of Spain. Nation and Identity since Democracy*. Oxford University Press 2007, 17. [www-lähde] <<http://ezproxy.utu.fi:2717/oso/public/content/history/9780199206674/toc.html?q=The>> (luettu 25.1.2010),
17. Balfour ja Quiroga 2007, 1–2, 17, 37–40, 50–51; M. K. Flynn, Constructed identities and Iberia. *Ethnic and Racial Studies* 2001 Vol. 24 (5), 706. [www-lähde] <<http://ezproxy.utu.fi:2774/ehost/pdf?vid=2&hid=7&sid=16d51942-2cbd-4dc8-9e76-f2bb76bdcafe%40sessionmgr13>> (luettu 25.1.2010).
18. Woolaard 1989, 30–32, 35–43, 58–59; Balcells 1996 132, 152–154.
19. Manuel García Ferrando; Aduardo López-Aranguren & Miguel Baltrán, *La conciencia nacional y regional en la España de la autonomías*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas 1994 14–21; Andrés Barrera González, *La dialéctica de la identidad en Cataluña. Un estudio de Antropología Social*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociales 1985 315–321.
20. Balfour ja Quiroga 2007, 17.

21. Flynn 2001, 703, 708, 711.
22. Hargreaves 2000, 32.
23. Hargreaves 2000, 60–64; Miquel de Moragas; Nancy Rivenburgh & Nuria Garcia, Television and the construction of identity: Barcelona, Olympic host. Teoksessa de Moragas, Miquel & Botella, Miquel (toim.): *The Keys to Success: the social, sporting, economic and communications impact of Barcelona'92*. Barcelona: Servei de Publicacions de la UAB 1995, 5–6. [www.lähde] <http://olympicstudies.uab.es/pdf/wp033_eng.pdf> (luettu 18.11.2009).
24. Hargreaves 2000, 64–65.
25. Hargreaves 2000, 61–62.
26. John MacAloon, Olympic Ceremonies as a Setting for Intercultural Exchange. Teoksessa Miquel de Moragas; John MacAloon & Montserrat Llinés (toim.), *Olympic Ceremonies. Historical Continuity and Cultural Exchange*. Lausanne: International Olympic Committee 1995, 29–30.
27. François Carrard, The Olympic Ceremonies. The Vision of the IOC. Teoksessa Miquel de Moragas; Christopher Kennet & Nuria Puig (toim.) *The Legacy of the Olympic Games 1984–2000*. Kansainvälinen Olympiakomitea, Lausanne, Sveitsi 2002, 23; Miquel de Moragas Spa, *Los Juegos de la comunicación: las múltiples dimensiones comunicativas de los Juegos Olímpicos*. Fundesco, Madrid 1992, 117; Miquel de Moragas; John, MacAloon & Llinés Montserrat, Olympic Studies and Olympic Ceremonies Research Development and Agendas. Teoksessa Miquel de Moragas; John MacAloon & Montserrat Llinés (toim.) *Olympic Ceremonies. Historical Continuity and Cultural Exchange*. Lausanne: International Olympic Committee 1995.
28. Synthia S. Slowikowski, Burning Desire: Nostalgia, Ritual, and the Sport-Festival Flame Ceremony. *Sociology of Sport Journal* 1991, 8, 241–242. [www.lähde] <<http://ezproxy.utu.fi:2774/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&hid=111&sid=7fb20264-e5bc-4fb2-b88d-621560607act%40sessionmgr112>> (luettu 4.4.2010); Conrado Durantez, The Olympic Torch. *The Olympic Review* XXVII-33, June – July 2000, 17. [www.lähde] <<http://www.la84foundation.org/OlympicInformationCenter/OlympicReview/2000/OREXXVI33/OREXXVI33m.pdf>> (luettu 5.4.2010).
29. Elizabeth A. Hanley, Aesthetics and Sport in the Olympic Flame Torch Relay: An Historical Analysis from 1936-1996. Teoksessa Olympic Perspectives Third International Symposium for Olympic Research, October 1996. The University of Western Ontario: London, Ontario, Canada 1996, 278. [www.lähde] <<http://www.la84foundation.org/SportsLibrary/ISOR/ISOR1996y.pdf>> (luettu 5.4.2010); Durantez 2001, 19.
30. Slowikowski 1991, 239–241.
31. MacAloon 1996, 31.
32. Miquel de Moragas, *Juegos de la comunicación. Las múltiples dimensiones comunicativas de los*

Juegos Olímpicos. Fundesco, Madrid 1992, 126.

33. Miquel de Moragas; Ana Belén Moreno & Christopher Kennett, The Legacy of the Symbols: Communication and the Olympic Games. Teoksessa Miquel de Moragas; Christopher Kennet & Nuria Puig (toim.) 2002: *The Legacy of the Olympic Games 1984–2000*. Kansainvälinen Olympiakomitea, Lausanne, Sveitsi 2002, 281.
34. Antorcha de la paz. *El País* 10, 14.6.1992.
35. La antorcha llevará la pasión olímpica a toda España a lo largo de 43 días. *La Vanguardia*
36. La estela de Empuries. *La Vanguardia* 33, 15.6.1992; La antorcha olímpica llega a España. *El País* 44, 14.6.1992; Hargreaves 2000, 134.
37. Una antorcha de tres millones. *La Vanguardian* olympialiite 3–5, 9.7.1992; Dos millones y medio de personas han seguido el fuego olímpico. *El País* 47, 5.7.1992.
38. La lluvia no apaga el fervor popular en el cuarto día de recorrido del fuego olímpico. *El País* 52, 17.6.1992.; El paso de la antorcha. *La Vanguardia* 14, 20.6.1992.
39. La antorcha recorre el Empordá con un espectacular despliegue policial. *La Vanguardia* 33, 15.6.1992; El entusiasmo popular arroja el paso de la antorcha olímpica. *El Paísin* urheiluliite 27, 15.6.1992.
40. España espera con festejos, pero sin pasión la llegada de la antorcha olímpica. *La Vanguardia* 33, 21.6.1992.
41. Por la puerta de Alcalá. *La Vanguardia* 17, 8.7.1992.
42. Madrid recibe la antorcha con un gran atasco, sin bocinazos y con abucheos a sus políticos. *El Paísin* Madrid-liite 1, 9.7.1992.
43. La flecha en llamas enciende el estadio. *El Paísin* olympialiite 3, 26.7.1992.
44. Símbolo universal. *La Vanguardian* olympialiite 3, 9.7.1992.
45. Hargreaves & Garcia Ferrando 1997, 66
46. Balfour ja Quiroga 2007, 9–11.
47. Tierra de conquistadores. *La Vanguardian* olympialiite 17, 11.7.1992.
48. Los campesinos aplauden despacio. *El Paísin* urheiluliite 14, 6.7.1992.
49. 200.000 personas aclaman en Zaragoza la llegada de la llama olímpica. *El País* 28, 22.6.1992.
50. La antorcha olímpica llega a España. *El País* 44, 14.6.1992.
51. Disgusto del gobierno con Jordi Pujol por la ausencia de símbolos de España en los actos olímpicos de Empúries. *El País* 22, 17.6.1992.
52. Fiesta en la ciudad de la anchoa. *La Vanguardia* 38, 3.6.1992.
53. El mejor crepúsculo del Empordá da la bienvenida de Cataluña al fuego de Olimpia. *La Vanguardia* 33, 14.6.1992.
54. El Prat y la llama olímpica. *La Vanguardia* 22, 22.6.1992.
55. "Freedom for Catalonia". *La Vanguardia* 14, 6.7.1992.

56. ks. esim. Balcells 1996.
57. Fracasa la convocatoria independentista en Montserrat. *El País* 34, 20.6.1992.
58. El fuego sube a la montaña. *La Vanguardia* 36, 19.6.1992; La llegada de la antorcha a Montserrat pone a prueba el pacto entre Pujol y Maragall. *La Vanguardia* 19, 20.6.1992.
59. La antorcha de los Pujol. *La Vanguardia* 38, 18.6.1992.